

УДК 821.162.1 - 1.09
DOI: 10.31891/2415-7929-2021-21-19

РОГУЛЬСЬКА О., ТАРАСОВА О.
Хмельницький національний університет

ПРОБЛЕМАТИКА «КРИМСЬКИХ СОНЕТІВ» АДАМА МІЦКЕВИЧА: МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

Адам Міцкевич – основоположник польського романтизму, один із найвідоміших письменників та літературних діячів, який відіграв значну роль в культурі Польщі. У своїх творах закликав до боротьби за незалежність, спонукав глибоко поважати історію та культуру батьківщини. Ліричний цикл «Кримські сонети» належить до найбільш характерних та популярних у творчій спадщині визначного польського поета-романтика Адама Міцкевича. У статті схарактеризовано літературу Польщі доби романтизму, досліджено творчий шлях Адама Міцкевича, з'ясовано сутність поняття сонету як літературного жанру, визначено та проаналізовано проблематику «Кримських сонетів» Адама Міцкевича.

Ключові слова: Адам Міцкевич, «Кримські сонети», польський романтизм, сонет.

OXANA ROGULSKA, OLGA TARASOVA
Khmelnytskyi National University

PROBLEMS OF "CRIMEAN SONNETS" BY ADAM MICKIEWICZ: METHODOLOGICAL ASPECT

Adam Mickiewicz is the founder of Polish Romanticism, one of the most famous writers and literary figures, who played a significant role in Polish culture. In his works he called for the struggle for independence, encouraged deep respect for the history and culture of the homeland. Mickiewicz was the principal poet of Polish Romanticism. His love lyrics, succinct and charged with emotion and meaning, raised the image of woman to a level of ideality previously unknown in Polish poetry. With his exalted patriotism, mystical feeling, and passionate appreciation of the positive aspects of Polish life, he came to epitomize the Polish spirit for succeeding generations of Polish writers. The lyrical cycle "Crimean Sonnets" is one of the most characteristic and popular in the creative heritage of the prominent Polish romantic poet Adam Mickiewicz. The Crimean Sonnets (Sonety krymskie) are a series of 18 Polish sonnets by Adam Mickiewicz, constituting an artistic telling of a journey through the Crimea. The Crimean Sonnets are romantic descriptions of oriental nature and culture of the East which show the despair of the poet – a pilgrim, an exile longing for the homeland, driven from his home by a violent enemy. The Crimean Sonnets are considered the first sonnet cycle in Polish literature and a significant example of early romanticism in Poland, which gave rise to the huge popularity of this genre in Poland and inspired many Polish poets of the Romantic era as well as the Young Poland period. The article characterizes the Polish literature of the Romantic era, explores the creative path of Adam Mickiewicz, clarifies the essence of the concept of the sonnet as a literary genre, identifies and analyzes the problems of "Crimean sonnets" by Adam Mickiewicz.

Key words: Adam Mickiewicz, "Crimean sonnets", Polish romanticism, sonnet.

Постановка проблеми. Адам Міцкевич є однією з найбільш цікавих та визначних постатей серед представників польського романтизму. До його творчої спадщини належать чимало поем та сонетів таких як: «Гражина», «Пан Тадеуш», «Дзяди», «Конрад Валленрод», «Кримські сонети», «Любовні сонети» та інші. Актуальність обраної теми аргументується тим, що жодний твір А. Міцкевича не залишає такого глибокого й цілісного враження як «Кримські сонети». Саме в цьому творі автор повною мірою передає глибинні почуття людини відірваної від батьківщини, викриває усі зовнішні (соціально-історичні) та внутрішні (психологічні) чинники стану такої людини. Цикл «Кримські сонети» є одним із найбільш довершених творів Адама Міцкевича. Автор звертається до теми суму за батьківщиною, описує красу природи, розкриває чимало філософських проблем. Адам Міцкевич тонко передав свої відчуття та переживання, що турбували його під час подорожі до Криму. Автор досліджує особливості Кримської місцевості та водночас занурюється у свій психологічний стан. Сонетам притаманні всі риси романтизму від захоплення природою до внутрішнього стану героя.

Творчість Адама Міцкевича впродовж багатьох років є об'єктом літературних досліджень. Значний внесок у вивчення творчої спадщини письменника зробили такі українські та зарубіжні дослідники як: Б. Джонсон, Б. Тен, Д. Нойс, М. Вейланд, М. Зеров, О. Ленчевська та інші. Перекладом на українську мову займалися: І. Козлов, М. Бажан, М. Рильський; на англійську: А. Кречмар, Е. Андервуд, К. Джексон.

Однак, недостатнє обґрунтування окресленої проблеми в наукових джерелах зумовили вибір теми дослідження – «Проблематика «Кримських сонетів» Адама Міцкевича: методичний аспект».

Об'єкт дослідження – творчість Адама Міцкевича як представника періоду польського романтизму XIX ст.

Предмет дослідження – філософське осмислення єдності природи і людини, знецінення минулого, мотиви суму за батьківщиною у циклі «Кримські сонети» Адама Міцкевича.

Мета дослідження – проаналізувати проблеми єдності природи і людини, спотворення минулого та суму за рідним краєм у творі «Кримські сонети» Адама Міцкевича.

Розвиток романтизму в Польщі припав на першу половину XIX ст., саме в цей період відбувалася національно-визвольна боротьба поляків за свою державу. Після третього поділу Польщі, вона була розділена

між країнами-сусідами: Росією, Австрією та Пруссією. Ці події зумовили в поляків інтерес до фольклору, історії своєї батьківщини, також зростало національне самоусвідомлення, створювалися підпільні спілки [8, с. 1].

Через свій поділ Польща не могла виходити на політичну арену як самостійна держава, адже вона перебувала під владою інших країн, тому поляки не могли реалізовувати свій польський дух ні у військовій сфері, ні у політичній. Саме тому єдиним варіантом було використовувати сферу мистецтва, а зокрема й літературу, задля поширення інформації. Романтизм відіграв значну роль у розвитку польської культури, зокрема мови. Польська мова вважалася мовою бідних людей, знать же спілкувалася французькою, латинською, німецькою, але з появою романтизму, який був націлений на просте народне життя та фольклор, польська мова була визнана мовою вищого суспільства Варшави [17, с. 2]. Саме цей період ознаменувався періодом розквіту польської літератури. 1822-1830 рр. стали часом встановлення й утвердження літератури польського романтизму. Основною характерною рисою романтизму був його бунтарський зміст, що у свою чергу сприяло його популярності серед поляків у ті часи, адже вони вели боротьбу за свою державність, що часто призводило до повстань. З огляду на те, що у суспільстві зростали революційні настрої, люди були невдоволені своїм станом, це все відображалось й у літературі. Романтизм став саме тим напрямом, який задовольняв потреби тогочасного польського суспільства, підштовхував їх не скорятися.

Головною темою польського романтизму завжди була свобода, але особливе значення приділялося саме національній свободі. Література надихала людей на повстання та відродження країни, знищення феодально-абсолютистського ладу, і таким чином вона відігравала значну революційну роль. Етапи романтизму збігаються з етапами національно-визвольного руху, які поділяються відповідно до найбільших повстань [8, с. 2].

У цей період Польща отримала найвизначніших поетів у літературі, зокрема: Адама Міцкевича, Богдана Залеського, Юліуша Словацького, Северина Гошинського. Творчість цих письменників була зрозуміла кожному полякові, адже в ній відображалось усе тогочасне життя, розкривалися проблеми неволі польського народу, прагнення до незалежності, підкреслювалася значимість боротьби за свою батьківщину. На цих творах зростало й виховувалося багато поколінь поляків, які не забули своє коріння та відновили державність Польщі. Початок польського романтизму асоціюють із «Баладами і романсами» А. Міцкевича. Передмова цієї книги вважалася маніфестом романтизму.

Романтизм у той час боровся з класицизмом та поєднував у собі традиції просвітників та сентименталістів. Найпоширенішим жанром вважалася літературна балада. Цей жанр дозволяв використання сюжетів, мотивів та образів польського фольклору, підкреслюючи глибинне національне самоусвідомлення і свободолюбство польського народу. Ще одним популярним жанром була поетична повість. Вона якнайкраще підходила для висвітлення теми боротьби за свободу народу. В основі сюжету лежала історія, яка слугувала прикладом для сучасності.

Найбільшою популярністю в період романтизму користувалися «Гражина» А. Міцкевича та «Марія» А. Мальчевського. Вершиною поетичної повісті в ранній період польського романтизму став «Конрад Валленрод» А. Міцкевича. Згодом з'явилися поеми Ю. Словацького («Шафнарі», «Гуго», «Араб», «Ян Белецький», «Монарх») [17, с. 3].

У 1830-1831 рр. Відбулося повстання, придушення якого призвело до жорстоких репресій, твори Міцкевича і Словацького були заборонені, Варшавський університет було закрито. Розвиток національної культури зупинився. Суспільно-політичне життя було зосереджено в еміграції, адже більшість поетів вимушені були перебувати поза межами Польщі. У 1832 р. в еміграції виникло Польська демократична спілка, яка працювала над створенням буржуазно-демократичної програми визволення Польщі, яка мала духовно об'єднати й організувати поляків для визвольної боротьби за свою незалежність, вказати народу на перспективи майбутнього [8, с. 3].

Таким чином, польський романтизм – це напрям польської літератури, який сприяв національно-визвольному руху своїм революційним спрямуванням. Література цього періоду була націлена на збереження національних цінностей та відстоювання свободи. Але країни, які поділили Польщу, не хотіли втрачати своєї влади над нею, тому польський романтизм був знищений. Цей період вважається одним із найважливіших в історії Польщі, усвідомлення свого національного духу та важливості боротьби за незалежність підштовхнуло поляків на дії. У цей час сильніше почала цінуватися культура країни, література зверталася до фольклору, люди почали вільно розмовляти польською мовою, навіть вищі верстви тогочасного суспільства вважали за честь розмовляти рідною мовою, а не популярними тоді іноземними мовами. Романтизм мав революційний характер, і тим самим передавав стан людей, їх задуми щодо повстань та боротьби проти поневолення. Цей напрям поважали як прості люди, так і знать, що в свою чергу об'єднало весь польський народ заради спільної мети – незалежності батьківщини.

Адам Міцкевич – один із найвидатніших польських письменників, саме він вважається засновником польського романтизму. Його творчість відігравала значну роль в історії культури Польщі та мала велике значення для народу та національно-визвольного руху. Поезія Міцкевича стала каталізатором утвердження національної самосвідомості народу і водночас найвидатнішим її мистецьким проявом. У поезії Міцкевича описуються особливості естетичного світогляду нації, художній досвід, який накопичувався століттями та

передавався з покоління в покоління. У творах вони найбільш повно та довшено висвітлені, а також зосереджується увага на їх важливості для свідомого народу, який береже свою історію [6, с. 1].

Адам Міцкевич – виходець із небагатого шляхетського середовища. Він першим у польській літературі звернувся до народної поезії як джерела, яке допомагало перемогти залежності національної літератури від європейських зразків і створити неповторну літературу – не лише за змістом, а й за новими формами. Поет усіма силами намагався відійти від копіювання літератури інших народів і створити свою власну польську літературу, яка буде вирізнятися своєю неповторністю.

Перші вірші Міцкевича почав писати ще в дитинстві, але серйозно почав займатися поезією лише в університетські роки. Його перші поетичні спроби відзначаються значним впливом просвітницьких ідей Вольтера [6, с. 1].

Творчість Міцкевича поділяється на три періоди [3, с. 1]:

1. Ранній або Віленсько-Ковенський період тривав до 1824 року.

Одним із кращих творів цього періоду вважається «Ода молодості». У цьому творі молодість порівнюється з Гераклом, яка, так само як і він, здійснює подвиги. Автор описує молодість як промінь світла, що здатний здобути свободу і спасіння людству.

Іншим популярним твором є «Балади і романси». Саме з цього твору почалася доба польського романтизму. При його написанні автор посилався на творчість Шекспіра і Байрона. Цей твір став своєрідним протестом проти класицизму та закликом до започаткування нової поезії. До цього періоду належить «Гражина», у якій Міцкевич описує минуле польського народу і закликає протистояти ворогам. Автор звертається до подій минулого, щоб наголосити на тому, що вороги завжди будуть намагатися відібрати в них найдорожче – мову, культуру, але не потрібно здаватися, а треба боротися за свою державу.

2. Російський період (1824-1829 рр.).

У 1823 р. Міцкевича було заарештовано та за деякий час вислано до Росії. Царський уряд навмисно відправив його саме до Росії, сподіваючись, що російські зв'язки поета перевиховують його та, що поет перейметься великодержавним духом. Тож твори Міцкевича публікували мало не всі журнали, його також охоче приймали у вищому суспільстві. Та поет завжди залишався вірним своїй батьківщині. Роки проведені за межами своєї держави лише посилювали його любов до рідної землі та змусили поета сумувати за своїм краєм.

Найвидатнішим твором цього періоду були «Кримські сонети». Влітку 1825 року Адам Міцкевич відвідав Крим. Він був глибоко вражений місцевою красою: контрастом моря та гір, неймовірною флорою та фауною. Під впливом побаченого він вирішив написати збірку «Кримські сонети». Ці сонети відомі досконалістю своєї форми та змістовою емоційністю.

«Конрад Валленрод» – ще один визначний твір російського періоду. Герой відмовляється від особистого щастя заради порятунку своєї батьківщини. Він прагне боротися з ворогами усіма можливими способами, але залишається самотнім у цій боротьбі. Тема приреченості теж залишає свій відбиток у творі. Головний герой опиняється на самоті тоді, коли він як ніхто потребує допомоги, адже він бореться за свій край і, тому вважає, що увесь народ повстане. Трагізм у творі посилений вставними піснями і романсами.

3. Період імміграції (1830-1855 рр.).

У квітні 1829 р. Адам Міцкевич поїхав до Німеччини, у Веймар, де зустрівся з Гете, потім вирушив у Швейцарію та Італію. У 1830 р. поет захотів відвідати батьківщину, але раптово дізнався про повстання і на певний час затримавшись на австрійській митниці, так і не захотів приєднатися до повстанців, можливо, тому що передбачав, чим саме може закінчитися ця боротьба в нерівних умовах. Після 1830 року Міцкевич залишився в еміграції до кінця життя.

Останній значний твір поета – «Пан Тадеуш». У цьому творі автор повернувся до своїх дитячих років на батьківщині. У ньому чітко описується старопольський побут, природа, старе та молоде покоління. Головна тема твору – об'єднання усього польського народу проти ворогів, відстоювання незалежності своєї країни. Твір вважають національною епопеєю за його свободолобний характер, детальне зображення життя польських людей, заклик до боротьби проти усіх лих та ворогів.

Особливе місце у творчості А. Міцкевича посідають сонети. Сонет – це поетичний ліричний твір, що складається з чотирнадцяти повних рядків п'яти або шестистопного ямба. Саме через свою вимогливу структуру сонет є канонічним жанром. Сонети мають свої унікальні особливості: насамперед, вони поділяються на велику кількість видів, зокрема: класичний, вільний, напівсонет, перевернутий, рамковий, сонет з одним катреном, сонет-діалог тощо. Структура сонетів підпорядковується певному принципу: теза-антитеза-синтез-узагальнення думки. Однак її не завжди дотримуються. Також сонет є досить музичним жанром. Це відбувається шляхом чергування чоловічих і жіночих рим [15, с. 1].

Питання виникнення сонетів досі викликає інтерес у науковців та літераторів. Є гіпотеза, що цей ліричний жанр колись був особливим напрямом у ліриці провансальських поетів і можливо був складовою пісень трубадура. Але вважають, що сонет все ж походить із Сицилії. Цей літературний жанр виник між Середньовіччям та епохою Відродження. Сьогодні майже точно відомо, що сонет як поетична форма, з'явився у XIII столітті в Італії, де сформувалися його перші ознаки, викладені у 1332 році Антоніо де Темпо. Серед письменників, які зверталися до цього жанру: Данте, Ф. Петрарка, В. Шекспір. Закінчення періоду Середньовіччя надало сонету значної переваги у контексті ідейності. Відродження мало вплив на ліричні

поетичні твори, а саме надавало їм нових художніх форм. Цей жанр був розроблений двома найвидатнішими поетами Данте Аліґ'єрі та Франческо Петраркою. Піку свого розвитку жанр досягнув у XVI ст. у поезії П. Ронсара (Франція) та у XVII ст. у літературі В. Шекспіра (Англія). Сонет не користувався популярністю в добу класицизму, здебільшого поети тих часів зневажали цей жанр. Доба романтизму навпаки стала своєрідним відродженням для сонетів, адже поети почали звертати увагу на цей літературний жанр, й з часом сонети стали улюбленим жанром письменників того періоду. У XV-XVII століттях сонет вважали одним із основних жанрів в італійській ліриці. Сонети швидко розповсюджуються в іспанську, португальську, французьку, англійську літератури, а через деякий час стають популярними в російській літературі [13, с. 2].

Тематика сонетів досить різноманітна. Головна тема сонетів – зображення внутрішнього світу людини, її психологічний стан, переживання і думки. Внутрішньому світу приділяється значна увага, адже у більшості випадків мета твору – показати, що відчував в конкретний момент ліричний герой. Також існують сонети на любовну та філософську тематику. Поширеними є й пейзажні сонети, в яких через природу описується внутрішній світ людини.

Серед поетів прийнято вважати сонет важкою формою поетичної творчості. Це зумовлено тим, що рима в сонеті повинна обов'язково переплітатися, а це зобов'язує автора переплітати також усі теми й образи. У сонеті не повинно існувати ні легкості, ні натяків. Він має бути важким і єдиним, цілим твором, крім того потрібно дотримуватися певної послідовності викладу думок. Також у деяких країнах існувала так звана норма складів. Вважалося, що сонет має містити 154 склади [13, с. 3].

Все ж сонет є одним із найбільш поширених та улюблених письменниками видів лірики. В літературних колах його називають «солодким стилем», тому що він є дуже мелодійним, а теми сонетів відповідають тому, що хочуть читати як прості люди, так і вищі верстви суспільства. Сонет був призначений для відтворення певного особливого змісту, а саме: боротьби протилежних відчуттів і думок. Сонети в давні часи були наділені магічним змістом. Катрени були символами чотирьох елементів, на основі яких було створено світ: землю, вогонь, воду, повітря. Терцети же були символом духовного і втілювали ідею триєдності Бога. Побудова сонета уособлювала поступ від матеріального до Духовного [13, с. 2].

Одним із найвідоміших поетів, який писав сонети, був Адам Міцкевич. Його сонети вирізняються особливою будовою та становлять особливий поетичний цикл. Кожен вірш – це водночас окрема складова й частина цілого. Такий композиційний прийом називаються циклізацією. Крім «Кримських сонетів» Міцкевич також написав і «Любовні сонети», в яких кожен вірш пройнятий глибинною ліричністю. У цьому творі письменник також застосовує свою особливу методику написання сонетів.

У «Кримських сонетах» Адам Міцкевич уміло передає свій внутрішній стан під час поїздки до Криму, описи місцевої природи, яка глибоко надихнула поета. Письменник торкається питань, які його турбують, шукає відповіді на них. Твір пройнятий глибоким філософським змістом. Автор розмірковує на різні теми, намагається знайти пояснення своїм почуттям та знайти відблиск свого життя в природі.

Природа і людина тісно переплетені у творі. Усе, що відбувається навколо головного героя, відображає його психологічний стан та вказує на те, що його хвилює. Природа – це частина його душі, яка відчуває все те, що відчуває й він, і через свої стихії показує все це світові. Автор наголошує на тому, що людина є частиною природи і все, що відбувається навколо впливає на людину і те, що переживає вона сама, має вплив на природу. Від народження і до кінця життя людина знаходиться під покровительством природи і не може від'єднатися від неї, бо є її частиною [10, с. 1].

У сонеті «Морська тиша» Міцкевич підкреслює схожість людини і природи:

*«...І грає лагідно прояснена вода
Немов замріяна про щастя молода:
Прокинеться, зітхне – і знов засинає»* [5, с. 2].

Цими рядками автор порівнює людину та стихію природи – воду. Струмки води нагадують поету молоду дівчину, що мріє про власне щастя. Цим він підкреслює те, як багато люди беруть від природи. Своєю поведінкою та діями людина наслідує природним зв'язкам, які були закладені в неї з народження та супроводжують її до самого кінця.

Також Міцкевич проводить паралель між внутрішнім світом людини та тим, як на нього реагує все навколо. Спустошений, сумний, знесилений головний герой помічає, як тісно пов'язаний його настрій з тим, що його оточує. Природа ніби увібрала в себе всі його страхи та переживання. Психологічний стан героя знаходить відбиток у діях природи: вітер посилюється, зникає сонце, починається гроза. Особливо детально це показано в сонеті «Буря», який повністю характеризує пригнічений стан автора:

*«...Вітрила зірвано, ревіння, шум завії,
Тривожні голоси і попіл зловісний рик,
Із рук матросових останок линви зник,
Зникає сонця диск – і гаснуть з ним надії»* [5, с. 5].

У сонеті передається неспокій стихії, емоційна напруга, яка охопила душу головного героя та все навколо. Таким чином, природа відчуває всі тяготи людини і переймає це на себе. Але автор вказує на те, що в такий спосіб сили природи полегшують стан людини, допомагають їй перебороти нещастя. Подібний симбіоз пояснюється тим, що людина, як і будь-яке інше створіння, є частиною природи, а природа, у свою

чергу, створила людину і наділила її усіма тими якостями, які вважала за потрібне. Тому ніщо на світі не здатне розірвати їх зв'язок [10, с. 3].

Події цього сонету відбуваються на морі, яке є уособленням свободи, безмежності, стихійності. Людина, як і море, прагне свободи, не важливо чи це особиста свобода, політична чи будь-яка інша. Море не можливо полонити, так як і не можливо стримати людину, яка йде до своєї мрії, намагається розірвати коло невдач, хоче повернутися чи навпаки втекти з того місця, де вона перебуває. Як і море, людина може бути спокійною або бурхливою, саме тому море якнайкраще відчуває внутрішній світ людей. Багато хто під час подорожі морем відчуває полегшення та спокій, але у творі Міцкевич показує море у хвилини бурі. Воно неспокійне, як неспокійна в цей час душа героя. Катастрофа, що сталася, символізує сум автора та, як із заходом сонця гаснуть його надії. У такий спосіб письменник зображує могутність природи та її нездоланність.

Образ моря зустрічається й у сонеті «Байдари»:

«...Все спить, лиш я не сплю. Вода мене студена

В обійми прийняла. Ось чорний вал шумить,-

Його стрічаю я, вперед простяг рамена» [5, с. 14].

У цьому сонеті, на відміну від «Бурі», море лагідне та спокійне. Головний герой широко його зустрічає, відчуваючи полегшення та спокій. Він уже не боїться моря, а сміливо йде йому назустріч. Автор показує теплі почуття, які виникають між героєм та морем, як він зустрічає море та вбирає від нього всю ту силу та могутність, якими воно володіє. Особлива увага звертається також на чарівність ночі. Герой відчуває спорідненість з її тишею та спокоєм. Ніч приваблює Міцкевича своєю загадковістю та легкістю. Душа героя прагне до спокою, тому ніч якнайкраще відображає ту атмосферу, у якій хоче опинитися поет. Душа героя ніби знаходить те місце, де вона може відпочити та відволіктися від усіх тягот життя і навіть море тут не бурхливе, а мирне та спокійне, що доводить заспокійливу силу ночі [10, с. 2].

Зв'язок природи і людини є однією з провідних тем «Кримських сонетів». Автор звертає увагу читача на їх особливі відносини, вони доповнюють один одного і водночас є єдиним цілим. Не можливо відділити людину від природи чи навпаки. Природа доповнює життя людини, тим самим вказуючи їй на свою могутність. Якого розвитку не досягнуло б людство, воно ніколи не зможе змагатися з силами природи, вона завжди перемагатиме і, тому люди повинні схилитися перед її силами. Природа і людина пов'язані не лише фізично, а й духовно. Усе живе відчуває внутрішній стан людини, і вона в свою чергу відчуває настрій усього, що її оточує. Протягом усього твору автор зіставляє переживання людини з реакцією природи, показуючи, що людям необхідно довіритися усьому природному.

Ідея туги за батьківщиною є однією з провідних тем «Кримських сонетів». Автор, який знаходиться поза межами своєї країни, глибоко сумує за рідним краєм. Краса і розкіш Криму вражають Міцкевича, але ніщо не може змусити його забути ту частину світу, в якій він народився і виріс. Письменник страждає та прагне повернутися додому та почуття приреченості не покидає його впродовж усього. Міцкевич – польський поет, але землі, на яких він жив раніше належали Литві, тому у своїх творах поет називає батьківщиною Литву.

Вже у першому сонеті «Акерманські степи» можна відчути увесь сум, який огортає автора на чужині:

«...Я так напружив слух, що вчув би в цій землі

І голос із Литви» [5, с. 1].

Навіть, знаходячись далеко від своєї батьківщини, письменник намагається знайти її відголоски у чужих землях. Міцкевич не почувається погано в Криму, він захоплюється та надихається місцевою красою природи, вона пробуджує в ньому бажання творити, та на душі у нього неспокійно. Екзотичність та неповторність усього, що його оточує підштовхує письменника до написання сонетів. Але, не зважаючи на це, він розуміє, що для нього ніщо не може зрівнятися з його рідним краєм [1, с. 2].

Міцкевич розуміє, що через певні обставини не може повернутися додому, і це лише посилює його біль та сум за батьківщиною. Для нього довго перебувати далеко від свого дому – справжнє покарання. Він намагається зменшити свій біль шляхом відчуження від усього світу та занурення в світ природи, але це навпаки змушує його поринути у роздуми. Поет розуміє, що не може, перебуваючи в чужих краях, забути про батьківщину. Він прагне поїхати додому, але знає, що це неможливо і навіть неймовірна краса Криму не може заспокоїти його поранену душу. Психологічний стан автора добре описано в сонеті «Пілігрим»:

«...Чому ж у дальній край так хочеться мені,

Чом ще за далями я плачу давниною?

О, Литво! Шум лісів, народжених тобою,

Миліший, ніж Байдар всі солов'ї гучні,

І більше я радів твоїй трясовині,

Як цим шовковцям, з їх ніжною красою!» [5, с. 15-20]

Міцкевич розуміє всю велич Криму і глибоко захоплюється ним, але все ж знає, що для нього немає кращого краю на світі, ніж його Литва. Поета охоплює великий жаль, він не може жити повноцінним життям, якщо не ступає по рідній землі, не розмовляє рідною мовою. Навіть трясовина Литви для нього цінніша, ніж прекрасні сади та дари Криму. Автор наголошує, що немає нічого кращого, ніж рідні краєвиди.

Також у сонеті «Пілігрим» є й такі рядки:

*«...На лоні краси, серед казкових див,
Чом лину серцем я до молодого ранку,
До тої, що колись так ніжно полюбив?
В краю, заказанім для мене, ти, коханко,
Як ходиш по моїх ще недавніх слідах,
Чи згадуєш мене хоч іноді в думках?» [5, с. 20]*

На перший погляд здається, що романтичні рядки, адресовані жінці, яку кохав поет, але насправді це звернення автора до своєї батьківщини. Образ коханої дівчини й Литви тут зливаються воедино, тому що Литва – це справжня любов Міцкевича. Ніжні слова, присвячені своєму рідному краю, доводять щиру та сильну любов, яку плекав у своїй душі поет [1, с. 1].

У «Кримських сонетах» Міцкевич створює романтичний автопортрет. Він розкриває внутрішній світ вигнанця з Литви, який страждає та не може знайти душевного спокою. Головний герой подорожує Кримом в пошуках звільнення від тяжких ран, яких завдали йому шляхом вигнання з рідного краю [16, с. 1]. Автор передає відчуття героя через природу: якщо він неспокійний, то усе навколо це відображає (буря на морі) або, якщо ж він навпаки спокійний, то усе стає умиротвореним (тиха ніч). Іноді він ніби стає одним цілим з природою, повністю занурившись в її світ. Міцкевич не хоче поспішати, він намагається насолодитися кожним моментом:

*«...Спинімося! Тихо як!...Десь линуть журавлі,
Що й сокіл би не взрів, - лиш чути, де курличе.
Чутно й метелика, що тріпається в млі,
І вуся, що повзе зіллями таємниче» («Акерманські степи») [5, с. 1]*

Головний герой знаходиться в постійних роздумах, він ніби намагається відмежуватися від усього світу. Автор прагне досягти душевного спокою, але не може цього зробити через розлуку з рідним краєм, а можливо й через щось інше. Саме ця напруга заважає йому жити повноцінно. У своїх думках Міцкевич створює той світ, у якому йому хотілося б жити, звичайно провідне місце в ньому займає батьківщина поета. Він роздумує на різні теми, розуміє усю прикрість свого становища, бажає щось змінити, але не знає як. Герой прагне зібрати усі сили та діяти, боротися за свої бажання, насамперед повернутися додому, але щось зупиняє його [16, с. 2].

Подорож до Криму – це своєрідний відпочинок для його втомленої душі, яка дуже сильно цього потребує. Там, перебуваючи серед лісів та гір, він отримує спокій, але тільки він згадує та порівнює місцеві краєвиди з рідним краєм, його охоплює несамовита туга. Цілком зрозуміло, що повної гармонії його душа зможе досягнути лише, коли він повернеться додому. Автор з усіх сил намагається звільнитися з цього замкнутого кола, але це неможливо, адже яке б сильне не було бажання повернутися додому, він просто не може туди вернутися. Ця ситуація пригнічує його і, це відображається не лише на його внутрішньому світі, а й на природі.

Міцкевич створив свій романтичний портрет, щоб показати, як він почувався під час цієї подорожі. Він дуже точно передає свої емоції та переживання. Герой перебуває в глибокій душевній кризі, а єдине, що його хоч трішки заспокоює – це прекрасна природа Криму. Автор намагається залікувати свої душевні рани та повернутися до повноцінного життя сильним, дужим та боротися до кінця за свої мрії.

Адам Міцкевич провів досить багато часу в Криму. Він добре знав його історію та був глибоко вражений тим, як люди ставляться до культурної спадщини Криму. Поет відчуває жаль за все те, що було знищено та сподівається, що Крим колись зможе відновити свої минулі цінності. Блукаючи руїнами, Міцкевич не розумів, як можна було занедбати все те, чим славився півострів. Поет наче відчув на собі усі тяготи розрухи та безладу, що панував довкола [2, с. 1].

У сонеті «Руїни замку в Балаклаві» Міцкевич показує, до чого призводить байдуже ставлення людей до минулого:

*«...Ці замки, що лежать у безладі руїн,
Сторожка і краса твоя, невдячний Криму!
Тепер уламки це, що гад живе між ними,
Чи гірший, аніж гад, людського роду син» [5, с. 23-24].*

Цими словами автор підтверджує, що люди не цінують свого минулого й нещадно знищують усе, що було створено предками. Йому боляче і неприємно, від того, що він бачить, тож він блукає усіма руїнами в надії знайти хоч якісь вцілілі реліквії.

Також Міцкевич звертає увагу на те, що люди не просто знищили усі ці пам'ятки, а й взагалі про них забули і покинули напризволяще:

*«...На вежу сходимо, тут надпис є один.
Можливо, це ім'я, що вчинками гучними
Було прославлене. Та час неумолимий
Покрив зелом його серед замшілих стін» [5, с. 24].*

Цими словами автор підкреслив усю минулу велич Криму, яка було нещадно знищена. Особливу увагу звертає на те, що подвиги своїх предків не цікавлять людей: ім'я, яке колись було вигравірувано на стіні,

прославляло людину, яка вчинила подвиг, можливо пожертвувала собою заради інших, але про неї вже ніхто не пам'ятає.

Зруйновані замки лежать занедбаними, до них нікому немає діла. Автор, перебуваючи серед уламків та руїн, уявляє, яке життя було тут, як люди творили історію:

«...Тут грек на камені різбив тонкі оздобы,
Монголів Генуя обертала в рабів,
Намаз побожний свій отут хаджі творив» [5, с. 24].

Міцкевич розумів, що не можна знищувати своє минуле і своїми рядками намагався донести це до людей. Він ніби благав їх отямитися, припинити руйнувати те, що навпаки треба з усіх сил берегти. Якщо людина забуває минуле, у неї немає майбутнього – цим принципом керувався Міцкевич. Він сподівався, що його слова змусять людей переосмислити своє ставлення до цінностей та допоможуть їм відновити втрачене. Письменнику було прикро, що після таких неймовірних краєвидів, у самому серці півострова він побачить розруху. Такий різкий контраст вразив поета. Він аж ніяк не сподівався побачити щось подібне, адже гадав, що у такому прекрасному місці просто не може бути місця неповазі до свого минулого [2, с. 1].

Не зважаючи на своє здивування та обурення, Міцкевич намагався донести до людей, що не можна зневажливо ставитися до того, що подарували нам наші предки. Потрібно берегти усе, що ми маємо та вчити цьому наступні покоління, бо інакше у майбутньому усі наші цінності теж будуть знищені й назавжди забуті. Тому люди повинні схаменутися та намагатися врятувати те, що у нас лишилося.

У сонеті «Руїни замку в Балаклаві» автор зумів тонко передати свої емоції та почуття, які викликало в нього побачене. Він, як ніхто, розумів, як важливо зберігати в пам'яті найкращі моменти свого життя, а минуле – це теж чиєсь життя, яке безсоромно розтоптали і навіки стерли із землі. Перебуваючи у Криму, Міцкевич згадував свою батьківщину і розумів наскільки для нього важлива спадщина, яка залишилася від його предків, і тому щиро не розумів, як місцеві люди змогли так просто знищити і забути все [1, с. 1]. Таким чином, письменник намагався не просто передати свої почуття, а й донести до людей своє послання, що недопустимо чинити таке варварство. Потрібно усіма силами якомога довше намагатися зберегти скарби минулого.

Результати дослідження щодо проблематики «Кримських сонетів» Адама Міцкевича дозволяють зробити такі висновки:

Схарактеризовано літературу Польщі періоду романтизму; досліджено творчий шлях Адама Міцкевича. Розвиток романтизму в Польщі припав на першу половину XIX ст. Територія держави була поділена між трьома країнами-сусідами, тому саме у цей період значно зростає національний дух поляків та їх інтерес до своєї історії, що відобразилося в літературі. Головною темою польського романтизму була свобода, основною характерною рисою – бунтарський зміст. Романтизм у той час боровся з класицизмом та поєднував у собі традиції просвітників та сентименталістів. Найпоширенішими жанрами були балада та поетична повість. Романтизм сприяв національно-визвольному руху своїм революційним спрямуванням. Література цього періоду була націлена на збереження національних цінностей та відстоювання своєї свободи. Найвідомішими поетами польського романтизму були А. Мальчевський, А. Міцкевич, Ю. Словацький. Адам Міцкевич один з найвидатніших польських письменників. Його творчість поділяється на 3 періоди: ранній або Віленсько-Ковенський, прикладами якого є твори «Ода молодості», «Балади і романси» та інші; російський – період перебування письменника у Росії: «Кримські сонети», «Конрад Валленрод»; період еміграції – «Пан Тадеуш».

З'ясовано сутність поняття сонету як літературного жанру. Сонет – це поетичний ліричний твір, що складається з чотирнадцяти повних рядків п'яти або шестистопного ямба. Батьківщиною сонетів вважається острів Сицилія, виникли у XIII ст. та їх перші ознаки були викладені Антоніо де Темпо у 1332 році. Сонетам властива певна структура: теза-антитеза-синтез-узагальнення думки. Тематика сонетів досить різноманітна: однією із основних тем є занурення у внутрішній світ героя, популярними також є любовні та філософські та пейзажні сонети. Сонети Міцкевича мають свою особливу будову: автор поєднує всі вірші особливим смисловим зв'язком. Також письменник використовує прийом циклізації: кожен вірш може сприйматися окремо, але в той же час є одним цілим з іншими сонетами.

Визначено та проаналізовано проблематику «Кримських сонетів» Адама Міцкевича. Цей цикл сонетів вважається одним із найвизначніших творів у творчому доробку Міцкевича. Автор звертає нашу увагу на різноманітні проблеми. Однією з таких проблем є осмислення єдності природи та людини. Письменник наголошує на тому, що вони є взаємопов'язаними: людина є частиною природи і не може існувати без її підтримки та природа, у свою чергу, створила людину і тому підтримує своє творіння. Внутрішній та зовнішній світ людини тісно переплітається з стихіями природи. Міцкевич приділив особливу увагу своєму суму за батьківщиною. Перебуваючи у Криму, він відчував неймовірну тугу, адже поет розумів, що неможливо почуватися щасливим далеко від рідного краю. У творі також порушується тема минулого.

Література

1. Адам Міцкевич «Кримські сонети» (аналіз) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrtvory.com.ua/11tz53.html> (дата звернення: 21.11.2020).

2. Втрачений Крим: сонети Адама Міцкевича [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zolotapektoral.te.ua/vtrachenyi-krim-krimskii-soneti-ada/> (дата звернення: 13.11.2020).
3. Життєвий і творчий шлях Міцкевича [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://megalib.com.ua/content/6420_2_Jittevii_i_tvorchii_shlyah_poeta.html (дата звернення: 16.11.2020).
4. Касьяненко М. Кримські загадки Адама Міцкевича / М. Касьяненко // День. – 2005. - №91. – С. 12-15.
5. Міцкевич як засновник польського романтизму. Своєрідність його лірики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://leksii.org/6-58304.html> (дата звернення: 29.10.2020).
6. Польський романтизм [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidru4niki.com/11540510/literatura/polskiy_romantizm_adam_mitskevich (дата звернення: 29.10.2020).
7. Проблематика «Кримських сонетів» А. Міцкевича [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://studopedia.su/16_76937_krimski-soneti-mitskevicha-osoblivosti-temi-nastroiv-kompozitsii.html (дата звернення: 27.11.2020).
8. Проблематика твору Адама Міцкевича «Кримські сонети» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://liturok.in.ua/lirika/140-adam-mckevich-lrika.html> (дата звернення: 23.10.2020).
9. Роздуми про єдність людини і природи у «Кримських сонетах» Адама Міцкевича [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukr-lit.com/rozdumi-pro-yednist-prirodi-i-lyudini-v-krimskix-sonetax-adama-mickevicha/> (дата звернення: 15.10.2020).
10. Сидяченко Н. Кримські почуття, ув'язнені у форму сонета / Н. Сидяченко // Слово і час. – 2009. - №9. – С. 96-102.
11. Сонет як жанр лірики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://promovu.info/literatura/shho-take-sonet/> (дата звернення: 29.10.2020).
12. Сонет як літературний жанр: характеристика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://fable.in.ua/soneti-yak-literaturnij-zhanr/> (дата звернення: 12.11.2020).
13. Сонети як літературний жанр [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukr.school-essay.ru/soneti-yak-literaturnij-zhanr/> (дата звернення: 12.11.2020).
14. Створення романтичного автопортрета у збірці «Кримські сонети» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://studfile.net/preview/7139175/page:26/> (дата звернення: 23.11.2020).
15. Характеристика польського романтизму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://viza.vn.ua/kilka-slow-polskiego-romantyzmu.html> (дата звернення: 05.11.2020).

References

1. Adam Mitskevycha «Krymski sonety» (analiz). URL: <https://www.ukrtvory.com.ua/11tz53.html> (Access date: 21.11.2020).
2. Vtrachenyi Krym: sonety Adama Mitskevycha. URL: <http://zolotapektoral.te.ua/vtrachenyi-krim-krimskii-sonety-ada/> (Access date: 13.11.2020).
3. Zhyttievii i tvorchii shliakh Mitskevycha. URL: http://megalib.com.ua/content/6420_2_Jittevii_i_tvorchii_shlyah_poeta.html (Access date: 16.11.2020).
4. Kasianenko M. Krymski zahadky Adama Mitskevycha / M. Kasianenko // Den. – 2005. – №91. – P. 12-15.
5. Mitskevych yak zasnovnyk polskoho romantyzmu. Svoieridnist yoho liryky. URL: <https://leksii.org/6-58304.html> (Access date: 29.10.2020).
6. Polskyi romantyzm. URL: https://pidru4niki.com/11540510/literatura/polskiy_romantizm_adam_mitskevich (Access date: 29.10.2020).
7. Problematyka «Krymskykh sonetiv» A. Mitskevycha. URL: https://studopedia.su/16_76937_krimski-soneti-mitskevicha-osoblivosti-temi-nastroiv-kompozitsii.html (Access date: 27.11.2020).
8. Problematyka tvoriv Adama Mitskevycha «Krymski sonety». URL: <http://liturok.in.ua/lirika/140-adam-mckevich-lrika.html> (Access date: 23.10.2020).
9. Rozdumy pro yednist liudyny i pryrody u «Krymskykh sonetakh» Adama Mitskevycha. URL: <https://ukr-lit.com/rozdumi-pro-yednist-prirodi-i-lyudini-v-krimskix-sonetax-adama-mickevicha/> (Access date: 15.10.2020).
10. Sydiachenko N. Krymski pochuttia, uviazneni u formu soneta / N. Sydiachenko // Slovo i chas. – 2009. – №9. – P. 96-102.
11. Sonet yak zhanr liryky. URL: <http://promovu.info/literatura/shho-take-sonet/> (Access date: 29.10.2020).
12. Sonet yak literaturnyi zhanr: kharakterystyka. URL: <https://fable.in.ua/soneti-yak-literaturnij-zhanr/> (Access date: 12.11.2020).
13. Sonety yak literaturnyi zhanr. URL: <https://ukr.school-essay.ru/soneti-yak-literaturnij-zhanr/> (Access date: 12.11.2020).
14. Stvorennia romantychnoho avtoportreta u zbirtsi «Krymski sonety». URL: <https://studfile.net/preview/7139175/page:26/> (Access date: 23.11.2020).
15. Kharakterystyka polskoho romantyzmu. URL: <http://viza.vn.ua/kilka-slow-polskiego-romantyzmu.html> (Access date: 05.11.2020).